

Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
NILSA WAHLA
od 10. rujna 2015.¹

Predmet C-350/14

Florin Lazar
protiv
Allianz SpA

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio sud u Trstu (Tribunale di Trieste, Italija))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Pravosudna suradnja u građanskim stvarima – Pravo koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze – Uredba (EZ) br. 864/2007 („Rim II”) – Članak 4. stavak 1. – Pojmovi „država u kojoj je nastala šteta”, „šteta” i „posredne posljedice protupravnog postupanja” – Članovi obitelji osobe koja je preminula nakon prometne nesreće – Osobe koje imaju pravo na naknadu imovinske i neimovinske štete i koje imaju boravište u različitim zemljama“

1. Cilj Uredbe (EZ) br. 864/2007², primjenjive od 11. siječnja 2009., je usklađivanje pravila o sukobu zakona u slučajevima izvanugovornih obveza u svrhu pravne sigurnosti i uzimanja u obzir legitimnih pravnih interesa koji su općenito u pitanju. S druge strane, ova uredba nema namjeru uskladiti materijalno pravo država članica Europske unije u tom području, što dovodi do određenih teškoća u tumačenju. Naime, kada sudac, ponajprije radi utvrđivanja prava koje se primjenjuje na tužbe u pitanjima izvanugovorne odgovornosti, posegne za pojmovima koji su, iako su poznati u svim državama članicama, različito prihvaćeni i čiji se doseg može znatno razlikovati od jednog pravnog poretka do drugoga, može se naći pred osjetljivim zadatkom ako su mu u okviru istog spora podneseni zahtjevi osoba koje nemaju uobičajeno boravište u istoj zemlji.

2. To je osobito slučaj kad je riječ o tumačenju članka 4. navedene uredbe koji, ako strane nisu izrazile svoj izbor, od „mjestu nastanka štete” čini odlučujući kriterij u pogledu prava koje se primjenjuje na tužbu zbog izvanugovorne odgovornosti. Što pokriva ta šteta s obzirom na to da se, u skladu s tom odredbom, mora razlikovati od „događaja koji je prouzročio nastalu štetu”? Može li se šteta koju su pretrpjeli srodnici žrtve prometne nesreće, koja se na temelju nacionalnog prava smatra pretrpljenom *jure proprio*, izjednačiti sa „štetom” u smislu članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II ili se pak mora smatrati „posrednim posljedicama” takve štete?

1 — Izvorni jezik: francuski.

2 — Uredba Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o pravu koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze („Rim II”) (SL L 199, str. 40., u daljnjem tekstu: Uredba Rim II) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 73.)

3. Ova pitanja odraz su važnosti predmetnog zahtjeva za prethodnu odluku koji, u najmanju ruku, na posve nov način³ poziva na pobliže objašnjavanje pojmova sadržanih u toj odredbi. Zahtjev je upućen u okviru spora između F. Lazara, s boravištem u Rumunjskoj, i talijanskog osiguravajućeg društva Allianz SpA u vezi s naknadom imovinske i neimovinske štete za koju F. Lazar tvrdi da je pretrpio *jure proprio* zbog smrti svoje kćeri, rumunjske državljanke s boravištem u Italiji, u prometnoj nesreći koja se dogodila u toj državi članici, a koju je uzrokovalo nepoznato vozilo.

I – Pravni okvir

A – Pravo Unije

1. Uredba Rim II

4. U uvodnoj izjavi 7. Uredbe Rim II navodi se sljedeće:

„Područje primjene u materijalnom smislu i odredbe ove Uredbe bi trebale biti u skladu s Uredbom [(EZ) br. 44/2001⁴] te s instrumentima koji uređuju koje se pravo primjenjuje na ugovorne obveze.“

5. Uvodna izjava 17. Uredbe Rim II glasi:

„Propise koji se primjenjuju trebalo bi odrediti na temelju toga gdje je šteta nastala, bez obzira na državu ili države u kojima može doći do posrednih posljedica. Prema tomu, u slučajevima tjelesnih ozljeda ili materijalne štete, država u kojoj je došlo do štete trebala bi biti ona država u kojoj je osobna tjelesna ozljeda zadobivena ili ona država gdje je nastala materijalna šteta.“

6. Članak 4. Uredbe Rim II, naslovljen „Opće pravilo“, glasi kako slijedi:

„1. Ako nije drukčije propisano ovom Uredbom, pravo koje se primjenjuje na izvanugovornu obvezu nastalu iz protupravnog postupanja je pravo one države u kojoj šteta nastane, bez obzira na to u kojoj državi je nastao događaj koji je prouzročio nastalu štetu te bez obzira na državu ili države u kojoj nastanu posredne posljedice tog događaja.

2. Međutim, ako osoba kojoj je utvrđena odgovornost i osoba koja je pretrpjela štetu u trenutku nastanka štete imaju uobičajeno boravište u istoj državi, primjenjuju se propisi te države.

3. Ako je iz svih okolnosti slučaja jasno da je protupravno postupanje očito jače povezano s državom različitom od one iz stavaka 1. i 2., primjenjuju se propisi te druge države. Očito se jača veza s drugom državom može temeljiti posebno na prethodno postojećem odnosu između stranaka, kao što je primjerice ugovor, koji je u uskoj vezi s tim protupravnim postupanjem.“

7. Na temelju članka 15. točaka (c) i (f) Uredbe Rim II, pravo koje se primjenjuje na izvanugovornu obvezu na temelju ove uredbe posebno regulira „postojanje, prirodu i procjenu štete ili zatražene odštete“ i „osobe ovlaštene na naknadu štete zbog toga što su osobno pretrpjele štetu“.

3 — Važno je istaknuti da Sud do sada nije imao priliku izjasniti se o opsegu ove odredbe niti je tumačio meritum Uredbe Rim II. Zapravo, uz iznimku presude Homawoo (C-412/10, EU:C:2011:747), koja se odnosi na primjenjivost *ratione temporis* navedene uredbe, Sud je do sada samo uputio na ovu uredbu (vidjeti presude Football Dataco i dr., C-173/11, EU:C:2012:642, i Kainz, C-45/13, EU:C:2014:7). Međutim, valja istaknuti da se tumačenje članka 4. Uredbe Rim II tražilo u okviru više predmeta koji se trenutačno vode pred Sudom (vidjeti osobito mišljenje nezavisnog odvjetnika M. Szpunara u predmetu Prüller-Frey, C-240/14, EU:C:2015:325; spojene predmete C-359/14 i C-475/14, ERGO Insurance i dr. te predmet C-191/15, Verein für Konsumenteninformation).

4 — Uredba Vijeća od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001., L 12, str. 1., u daljnjem tekstu: Uredba Bruxelles I) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.)

2. Uredba Bruxelles I

8. Člankom 5. stavkom 3. Uredbe Bruxelles I, koji je sastavni dio Odjeljka 2. („Posebna nadležnost“) poglavlja II., određeno je sljedeće:

„Osoba s domicilom u državi članici može u drugoj državi članici biti tužena:

[...]

3. u stvarima koji se odnose na štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte, pred sudovima u mjestu u kojemu se dogodio štetni događaj ili bi se on mogao dogoditi“.

B – Talijansko pravo

9. Kao što je sud koji je uputio zahtjev izložio, Kasacijski sud (Corte suprema di cassazione) tumačio je članke 2043. i 2059. talijanskog Građanskog zakonika na način da članovi obitelji preminule osobe imaju pravo, *jure proprio*, na naknadu imovinske i neimovinske štete. Što se tiče neimovinske štete, priznaje se sljedeće: narušavanje zdravlja (medicinski utvrđena šteta), psihološka šteta (duševna bol) i šteta koja pogađa društveni život (značajna promjena svakodnevnog života).

10. Također prema sudu koji je uputio zahtjev, u skladu s člankom 283. stavkom 1. točkama (a) i (c) Zakonika o privatnom osiguranju, kada vozilo koje je prouzročilo štetu nije poznato, Jamstveni fond za žrtve prometnih nesreća (Fondo di garanzia per le vittime della strada) nadoknađuje štetu uzrokovanu prometnom nesrećom putem određenih osiguravajućih društava na području cijele države.

II – Činjenice iz kojih proizlazi glavni spor, prethodna pitanja i postupak pred Sudom

11. Predmet u glavnom postupku bavi se zahtjevom za naknadu imovinske i neimovinske štete koja je navodno pretrpljena *jure proprio*, a podnio ga je otac, s boravištem u Rumunjskoj, rumunjske državljanke s boravištem u Italiji koja je preminula u toj državi članici, u prometnoj nesreći koja se dogodila 18. svibnja 2012., a koju je uzrokovalo nepoznato vozilo.

12. Podnesena je tužba protiv osiguravajućeg društva Allianz SpA kao društva koje je odabrao Jamstveni fond za žrtve prometnih nesreća, tijelo zaduženo za isplatu naknada štete uzrokovane prometovanjem nepoznatih vozila.

13. Žrtvine majka i baka, obje rumunjske državljanke s boravištem u Italiji, također su intervenirale u postupku i zatražile naknadu imovinske i neimovinske štete koju su *jure proprio* pretrpjele njezinom smrću.

14. U tom kontekstu sud koji je uputio zahtjev želi znati koji je zakon primjenjiv na činjenice u ovom slučaju, a osobito kako se tumači članak 4. stavak 1. Uredbe Rim II.

15. Odlukom od 10. srpnja 2014. sud u Trstu odlučio je prekinuti postupak i postaviti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„Kako treba tumačiti članak 4. stavak 1. Uredbe br. 864/2007 koji određuje da: „pravo koje se primjenjuje na izvanugovornu obvezu nastalu iz protupravnog postupanja je pravo one države u kojoj šteta nastane”? Konkretno:

1. Kako treba tumačiti izraz „mjesto u kojem šteta nastane” u smislu članka 4. stavka 1. [Uredbe br. 864/2007] u odnosu na zahtjev za naknadu imovinske i neimovinske štete koji su podnijeli bliski srodnici osobe koja je preminula uslijed prometne nesreće koja se dogodila u državi u kojoj se vodi postupak kada ti bliski srodnici borave u drugoj zemlji Europske unije i tamo su pretrpjeli navedene štete?
2. Je li, u svrhu primjene članka 4. stavka 1. Uredbe br. 864/2007 imovinska i neimovinska šteta, koju su u državi u kojoj borave pretrpjeli bliski srodnici osobe koja je preminula u prometnoj nesreći koja se dogodila u državi u kojoj se vodi postupak, obuhvaćena pojmom „štete” u smislu prvog dijela članka 4. stavka 1. ili pojmom „posrednih posljedica” u smislu drugog dijela istog članka?“

16. Pisana očitovanja podnijeli su intervenijenti u glavnom postupku, austrijska i portugalska vlada te Europska komisija. F. Lazar nije podnio očitovanja.

III – Pravna analiza

17. Ovaj zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje glavnog kriterija, utvrđenog Uredbom Rim II, koji se temelji na mjestu gdje je šteta nastala kako bi se utvrdilo koje se pravo primjenjuje na izvanugovorne obveze.

18. Prije nego što počnem sa samim ispitivanjem postavljenih pitanja, čini mi se potrebnim za početak pobliže objasniti ekonomiju mehanizma uvedenog Uredbom Rim II radi utvrđivanja prava koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze.

A – Uvodna razmatranja o ekonomiji mehanizma koji je uveden Uredbom Rim II

19. Raznolikost pravila o sukobu zakona koji se tiču izvanugovornih obveza davno⁵ je potaknula potrebu za ujednačavanjem u tom području kako bi se osigurala određena predvidivost u pogledu primjenjivog prava i istodobno se ublažile neugodnosti koje proizlaze iz situacija traženja najpovoljnijeg pravnog sustava (*forum shopping*).

20. Kao rezultat kompromisa između potrebe da se osigura određena razina pravne sigurnosti, štiteći pritom legitimne pokušaje stranaka uspostavljanjem čvrstih kriterija povezanosti, i želje da se zadrži određena fleksibilnost ako primjena tih kriterija dovede do neprikladnih rezultata, Uredba Rim II nastavak je rješenja koja su se do sada donosila u suvremenom međunarodnom privatnom pravu.

21. Mehanizam utvrđivanja prava koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze može se shematski prikazati na sljedeći način.

5 — Vidjeti u tom smislu prve pokušaje ujednačavanja pravila u vezi sa sukobom zakona u izvanugovornim stvarima koji su poduzeti 1972. preliminarnim nacrtom konvencije Zajednice o pravu koje se primjenjuje na ugovorne i izvanugovorne obveze (*Revue critique de droit international privé*, 1973., str. 209.).

22. Uredba Rim II sadržava određeni broj čvrstih kriterija povezanosti. S time u vezi, ako strane ne izraze svoj izbor u pogledu prava primjenjivog na izvanugovorne obveze (vidjeti članak 14.), ova uredba donosi, s jedne strane, opće pravilo (članak 4.) i, s druge strane, pet posebnih pravila o sukobu zakona (članci 5. do 9.⁶ Uredbe).

23. Kad je riječ o općem pravilu, koje je jedino mjerodavno u ovom predmetu, iz prijedloga Uredbe o pravu koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze, podnesenog 22. srpnja 2003.⁷, proizlazi da je prvi cilj Uredbe Rim II bio poboljšati predvidivost rješenja zbog pravne sigurnosti.

24. Stoga je važno da, za razliku od onoga što je odlučeno u Konvenciji o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze, otvorenoj za potpisivanje u Rimu 19. lipnja 1980.⁸, i koja je kao primjenjivo pravo u načelu odredila pravo zemlje koja je najuže povezana s predmetnom situacijom, ovom se uredbom u njezinu članku 4. stavku 1. jasno daje prednost čvrstoj vezi koju čini mjesto nastanka štete (*locus damni*).

25. Također valja istaknuti da, za razliku od veza u pogledu sudske nadležnosti sadržanih u Briselskoj konvenciji i Uredbi Bruxelles I, koja žrtvi štete nudi mogućnost izbora nadležnosti suda prema mjestu štetnog događaja ili štete, Uredba Rim II navodi jedinstveni kriterij veze.

26. S time u vezi iz pripremnih radova Uredbe Rim II proizlazi da su Vijeće Europske unije i Komisija odbacili prijedloge izmjena koje je podnio Europski parlament, koji je želio uvesti više fleksibilnosti⁹, smatrajući da članak 4. osigurava istodobno „zahtjev za pravnom sigurnošću i potrebu za pravednim odlukama ovisno od slučaja do slučaja“.

27. Odabравši *locus damni* kao vezu, Uredba Rim II time se odlučuje za posve klasično pravilo o sukobu iz međunarodnog privatnog prava, koje neosporno ima više prednosti.

28. Kao prvo, za ovo pravilo o vezi, u skladu s ciljevima iz uvodne izjave 16. Uredbe Rim II¹⁰, smatra se da stvara pravednu ravnotežu između interesa stranaka. Naime, propisi o nastanku štete neutralni su i ne daju prednost ni počinitelju štete ni žrtvi.

29. Iako je istina, kao što je istaknulo više autora¹¹, da određivanje mjerodavnog prava prema mjestu u kojemu je nastala šteta može u određenim situacijama biti posve slučajno i nepredvidivo – što u konačnici dovodi u pitanje cilj predvidivosti rješenja koji ima Uredba – ta nepogodnost nije nepremostiva. Valja, zapravo, istaknuti da se primjena mjerodavnog prava na mjesto štete može odbaciti u korist mjesta boravišta ako žrtva i osoba kojoj je utvrđena odgovornost imaju uobičajeno boravište u istoj državi (članak 4. stavak 2. Uredbe Rim II), ili u korist propisa druge zemlje ako iz svih okolnosti konkretnog slučaja proizlazi da je protupravno postupanje najjače povezano s navedenom zemljom (takozvana klauzula o iznimci iz članka 4. stavka 3. ove uredbe). U nastavku ću se opet vratiti na ovo.

6 — Posebna pravila sadržana u ovim odredbama odnose se redom na „odgovornost za proizvode“, „nelojalnu konkurenciju i [na] radnje koje ograničavaju slobodu tržišnog natjecanja“, na „štetu za okoliš“, na „povredu prava intelektualnog vlasništva“ i na „industrijsku akciju“.

7 — COM(2003) 427 *final*, t. 2.1. prijedloga

8 — SL 1980., L 266, str. 1. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 13., str. 7.). Vidjeti s time u vezi opće pravilo određivanja prava koje se primjenjuje na ugovor u nedostatku izbora stranaka iz članka 4. te konvencije.

9 — Vidjeti osobito izvješće Odbora za pravne poslove Parlamenta od 27. lipnja 2005. o Prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o pravu koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze („Rim II“) [COM(2003)0427 – C5-0338/2003 – 2003/0168(COD)], kojim je predloženo umetanje odredbe prema kojoj „[u] slučaju tjelesne štete nastale nakon prometne nesreće i s obzirom na Direktivu o automobilskom osiguranju, Opći sud i osiguranje odgovornog vozača, kad je riječ o oblicima odštete i izračuna njezinih iznosa, primjenjuju važeća pravila o uobičajenom boravištu žrtve ako to rješenje nije nepravedno za žrtvu“.[neslužbeni prijevod]

10 — U skladu s ovom uvodnom izjavom, „[j]edinstvena bi pravila trebala povećati predvidivost sudskih odluka te osigurati odgovarajuću ravnotežu između interesa osobe kojoj se odgovornost utvrđuje i osobe koja je pretrpjela štetu [...]“.

11 — Vidjeti npr. Boskovic, O. „Loi applicable aux obligations non contractuelles (matières civiles et commerciales)“, *Répertoire de droit européen*, ažurirano u rujnu 2010., t. 26.

30. Kao drugo, odabir veze *locus damni* u skladu je sa suvremenim pristupom građanskoj odgovornosti, koji daje prednost konceptu takozvane „objektivne“ građanske odgovornosti čija je funkcija u biti kompenzacijska. U skladu s ovim pristupom, cilj građanske odgovornosti ponajprije je nadoknada štete, a ne sankcioniranje ponašanja koja su ocijenjena kažnjivima. Iz njega proizlazi da se naglasak više stavlja na mjesto u kojemu je nastala šteta nego na mjesto gdje je nastalo protupravno postupanje. Također se ističe da opće pravilo iz članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II, koje odbacuje nadležnost *lex loci delicti commissi*, omogućuje osobito rješavanje vrlo kontroverznog pitanja prava koje se primjenjuje na takozvane „složene“ zločine, pri čemu su protupravno postupanje i mjesto štete geografski razdvojeni.

31. Dakle, što se podrazumijeva pod mjestom nastanka štete? Upravo to pitanje postavlja ovaj zahtjev za prethodnu odluku.

B – O prethodnim pitanjima

32. Kao što je sud koji je uputio zahtjev naveo, određivanje prava koje se primjenjuje na događaje u konkretnom slučaju povlači za sobom značajne posljedice. Zapravo postoji očiti interes da se na zahtjev za odštetu ponajprije primjenjuje nacionalno, a ne neko drugo pravo. Točnije, postojanje prava na naknadu štete čije utvrđivanje traže članovi obitelji osobe preminule u prometnoj nesreći koja je predmet glavnog postupka, kvalitacija te štete i njezina nadoknadivost uvelike ovise o odabiru mjerodavnog materijalnog prava.

33. U tom pogledu, iako svi nacionalni pravni poredci priznaju postojanje prava na odštetu u korist članova pokojnikove obitelji, potrebno je istaknuti bitne razlike među pravima država članica u vezi s kvalifikacijom, naravi i opsegom nadoknadive štete pravnih slijednika osobe preminule nesretnim slučajem.

34. Zapravo, posve je jasno da nacionalni mehanizmi izvanugovorne odgovornosti koji, ovisno o slučaju, dopuštaju naknadu posredno pretrpljene štete ili zahtijevaju izravnu povredu pravno zaštićenog interesa imaju strukturne razlike. Osim toga, u različitim nacionalnim pravima prava na odštetu koja se priznaju članovima pokojnikove obitelji, bez obzira na to je li imovinska ili neimovinska, katkad se smatraju autonomnim pravima (*iure proprio*), a katkad pravima koja se vežu uz prava pokojnika.

35. Kao što je već naveo nezavisni odvjetnik M. Darmon u mišljenju u predmetu Dumez France i Tracoba¹², narav posredne štete nesumnjivo je jedno od najosjetljivijih i najkontroverznijih pitanja iz područja prava odgovornosti s obzirom na to da je neki smatraju projekcijom štete koju je pretrpjela prvotna žrtva na posrednu žrtvu, dok je za druge, naprotiv, riječ o autonomnoj šteti¹³. Uostalom, ovo se pitanje ne bi postavilo u državama članicama koje ne priznaju pravo na prenesenu štetu i stoga ne poznaju pojam posredne štete¹⁴.

¹² — C-220/88, EU:C:1989:595

¹³ — *Ibidem*, t. 23. i 24.

¹⁴ — Za pregled nacionalnih zakonodavstva na snazi u vrijeme događaja koji su doveli od ovog predmeta vidjeti izlaganje pod točkama 34. do 38. prethodno navedenog mišljenja.

36. Kad je riječ o prometnim nesrećama, želim istaknuti da će brojne države članice¹⁵ i dalje, usprkos stupanju na snagu Uredbe Rim II i u skladu s člankom 28. stavkom 1. navedene Uredbe¹⁶, primjenjivati Konvenciju o mjerodavnom pravu za prometne nezgode na cestama sklopljenu u Haagu 4. svibnja 1971.¹⁷, koja kao pravilo za određivanje mjerodavnog prava bira pravilo *lex loci delicti commissi*, bez mogućnosti da stranke u postupku izaberu neko drugo pravo koje propisuje drugačije kriterije veze od kriterija iz članka 4. Uredbe Rim II¹⁸. Ovo pokazuje u kojoj se mjeri problematika određivanja prava koje se primjenjuje u slučajevima tužbi za naknadu štete pretrpljene zbog prometne nesreće može pokazati osobito složenom¹⁹.

37. Kako bismo se zadržali na predmetu u glavnom postupku, iz informacija koje je pružio sud koji je uputio zahtjev proizlazi da relevantno talijansko pravo, odnosno članci 2043. i 2059. talijanskog Građanskog zakonika, prema tumačenju Kasacijskog suda, odobrava osobito široku odštetu za štetu koju su pretrpjeli članovi obitelji osobe preminule nesretnim slučajem, a osobito osobe preminule u prometnoj nesreći. Naime, prema talijanskom pravu, štetu prouzročenu smrću člana obitelji trpi neposredno član obitelji (*jure proprio*). Čini se kako iz toga proizlazi da je obvezujući odnos koji postoji između člana obitelji preminule osobe i osobe koja se smatra odgovornom za štetu (ako nije moguće utvrditi njezin identitet, onda subjekta koji je odgovoran za naknadu štete) neovisan od odnosa koji povezuje preminulu osobu s navedenim subjektom.

38. Dakle, u konkretnom slučaju valja utvrditi da je kriterij *mjesta nastanka štete*, koji obilježava opće pravilo određivanja prava koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze na temelju članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II, doveo do teškoća u tumačenju unatoč prividnoj jednostavnosti.

39. U biti, u predmetu u glavnom postupku suprotstavljaju se dva poimanja.

40. Prema prvom poimanju, koje zastupa austrijska vlada, imovinska i neimovinska šteta koju su pretrpjeli članovi obitelji osobe koja je preminula u drugoj državi članici ne predstavljaju nužno posredne posljedice protupravnog postupanja u smislu članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II. Iz njega osobito proizlazi da se zahtjev za naknadu imovinske štete koji su podnijeli bliski srodnici osobe koja je preminula u prometnoj nesreći koja se dogodila u državi u kojoj se vodi postupak, s obzirom da počiva na obvezi koja je različita od obveze koja veže suprotnu stranu i osobu preminulu u nesreći, mora ocijeniti na temelju prava u mjestu u kojemu je nastala šteta koju su pretrpjeli navedeni srodnici, odnosno mjestu njihova uobičajenog boravišta, osim ako nije dokazano, u skladu s člankom 4. stavkom 3. Uredbe Rim II, da iz svih okolnosti proizlazi očita jača povezanost s drugom državom.

15 — Riječ je o Kraljevini Belgiji, Češkoj Republici, Kraljevini Španjolskoj, Francuskoj Republici, Republici Latviji, Republici Litvi, Velikom Vojvodstvu Luksemburg, Kraljevini Nizozemskoj, Republici Austriji, Republici Poljskoj, Republici Sloveniji i Slovačkoj Republici

16 — U skladu s ovom odredbom, „[o]va Uredba ne dovodi u pitanje primjenu međunarodnih konvencija kojih su u trenutku donošenja ove Uredbe jedna ili više država članica stranke, a koje utvrđuju pravila u slučaju sukoba zakona za izvanugovorne obveze“.

17 — Za ilustraciju primjene ove konvencije usprkos stupanju na snagu Uredbe Rim II vidjeti presudu Haasová (C-22/12, EU:C:2013:692, t. 36).

18 — U tom smislu Prvo vijeće Kasacijskog suda (Francuska) nedavno je donijelo presudu u predmetu koji ima određenih sličnosti s predmetom u glavnom postupku, a prema kojoj navedena Konvencija ima prednost pred Uredbom Rim II (presuda Kasacijskog suda, Prvo građansko vijeće, od 30. travnja 2014., br. 13 – 11.932, ECLI:FR:CCASS:2014:C100428).

19 — Za pregled pitanja pokrenutih u tom pogledu vidjeti osobito Malatesta, A., „The Law Applicable to Traffic Accidents“, *The Unification of Choice of Law Rules on Torts and Other Non-Contractual Obligations in Europe*, 2006., str. 85. do 106.; Kadner Graziano, T., The Rome II Regulation and the Hague Conventions on Traffic Accidents and Product Liability – Interaction, Conflicts and Future Perspectives, *Nederlands Internationaal Privaatrecht*. 26^e jaarg. 2008, afl. 4, str. 425. do 429.; von Hein, J., „Article 4 and Traffic Accidents“, *The Rome II Regulation on the law applicable to non-contractual obligations*, 2009., str. 153. do 173.; Nagy, C. I., „The Rome II Regulation and Traffic Accidents: Uniform Conflict Rules with Some Room for Forum Shopping – How So?“, *Journal of Private International Law*, sv. 6., 2010., br. 1, str. 93. do 108., i Papettas, J., „Direct Actions Against Insurers of Intra-Community Cross Border Traffic Accidents: Rome II and the Motor Insurance Directives“, *Journal of private international law*, sv. 8., 2012., br. 2, str. 297. do 321.

41. Prema drugom poimanju, koje osobito zastupaju intervenijenti u glavnom postupku i Komisija, šteta koju su u svojoj državi boravišta pretrpjeli bliski srodnici osobe koja je preminula u prometnoj nesreći koja se dogodila u državi u kojoj se vodi postupak mora se smatrati posrednim posljedicama štete koju je pretrpjela neposredna žrtva nesreće. Pojam „države u kojoj je nastala šteta“ mora se tumačiti na način da upućuje na mjesto koje je uzrokovalo štetu, odnosno, u predmetu u glavnom postupku, mjesto prometne nesreće.

42. Kao što je predložila Komisija, čini se prikladnim da se pitanja koja je postavio sud koji je podnio zahtjev ispituju obrnutim redoslijedom.

43. Zapravo, u drugom dijelu članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II propisano je da mjesto u kojemu nastanu posredne posljedice nije relevantno za određivanje prava koje se primjenjuje na izvanugovornu obvezu. Posljedično, prvo je potrebno odgovoriti na pitanje treba li se članak 4. stavak 1. Uredbe Rim II tumačiti na način da štetu koju su u svojoj državi boravišta pretrpjeli bliski srodnici osobe preminule u prometnoj nesreći koja se dogodila u državi u kojoj se vodi postupak treba obuhvatiti pojmom „štete“ u smislu prvog dijela ove odredbe ili kao „posrednu posljedicu“ protupravnog postupanja u smislu drugog dijela ove odredbe.

44. U svjetlu odgovora koji će se dati na ovo prvo pitanje trebat će definirati pojam „države u kojoj je nastala šteta“ u pogledu zahtjeva za naknadu imovinske i neimovinske štete koju su pretrpjeli srodnici osobe preminule u nesreći.

1. Prvi aspekt (drugo pitanje): kvalifikacija imovinske i neimovinske štete koju su u svojoj državi boravišta pretrpjeli bliski srodnici osobe preminule u prometnoj nesreći koja se dogodila u državi u kojoj se vodi postupak

45. Člankom 4. stavkom 1. Uredbe Rim II propisano je da se na izvanugovornu obvezu nastalu iz protupravnog postupanja primjenjuje pravo one države u kojoj *šteta nastane*. Kao što proizlazi iz objašnjenja izričito sadržanih u ovoj odredbi, mjesto nastanka štete mora se, kao prvo, razlikovati od mjesta u kojemu je *nastao događaj koji je prouzročio štetu* koja se utvrđuje i, kao drugo, od mjesta nastanka *posrednih posljedica* protupravnog postupanja.

46. Čini mi se da iz pripremnih radova, a osobito iz izvješća priloženih prijedlogu Uredbe Rim II jasno proizlazi da ova odredba kao temeljno pravilo uzima pravo mjesta u kojemu je nastala ili bi mogla nastati *neposredna šteta*²⁰.

47. U tom izvješću također je navedeno da, kad je riječ upravo o primjeru prometne nesreće, „mjesto neposredne štete mjesto je sudara, neovisno o mogućoj novčanoj ili neimovinskoj šteti koja nastane u drugoj državi“²¹.

48. Nadalje, prema tom izvješću, Komisija je izričito uputila na sudsku praksu Suda o tumačenju članka 5. stavka 3. Briselske konvencije²², a čija odredba, poput odredbe iz članka 5. stavka 3. Uredbe Bruxelles I, pravi razliku između *neposredne štete* i *posredne štete*.

49. Ovo izričito upućivanje na Uredbu Bruxelles I nalazi se u obrazloženju Uredbe Rim II, u čijoj se uvodnoj izjavi 7. navodi da bi materijalno područje primjene i odredbe ovih dviju uredaba trebalo biti u skladu.

20 — Vidjeti COM(2003) 427 *final*, od 22. srpnja 2003., str. 12.

21 — *Idem*.

22 — Konvencija o sudskoj nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, potpisana u Bruxellesu 27. rujna 1968. (SL 1972., L 299, str. 32.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 15., str. 3.), kako je izmijenjena uzastopnim konvencijama o pristupanju novih država članica toj konvenciji (u daljnjem tekstu: Briselska konvencija)

50. Međutim, moram istaknuti da se, kao što je Sud često odlučivao²³, pravilo o posebnoj nadležnosti iz članka 5. stavka 3. Briselske konvencije temelji na postojanju posebno jake povezanosti između spora i nadležnosti sudova koji ne pripadaju domicilu tuženika te u konačnici ima za cilj pravilno suđenje i procesnu ekonomiju. U tom se smislu moglo istaknuti da centralizacija pitanja postavljenih u okviru jednog suda proizlazi osobito iz objektivne potrebe sa stajališta dokaza ili organizacije postupka²⁴.

51. Ovaj zahtjev, koji predstavlja očiti interes u određivanju nadležnog suda, nije nužno isti kao kad je riječ o određivanju mjerodavnog prava. Sud je stoga uvijek inzistirao na potrebi za sprečavanjem povećanja broja nadležnih sudova u vezi s istim pravnim odnosom i na tvrdnji da je sud mjesta u kojemu je došlo do protupravnog postupanja uobičajeno prikladniji za donošenje odluke, osobito zbog blizine spora i jednostavnijeg izvođenja dokaza²⁵.

52. Međutim, mišljenja sam da, ako se ciljevi svakog pravnog akta zasebno pomalo razlikuju, pojmovi iz Uredbe Rim II moraju se u najvećoj mogućoj mjeri shvatiti vodeći računa o tumačenjima u okviru Briselske konvencije ili Uredbe Bruxelles I. Naime, ti se pojmovi moraju na određen način usporediti u mjeri u kojoj svi pravni instrumenti imaju za cilj predvidivost odabranih rješenja.

53. Koje se pouke mogu izvući iz sudske prakse u pogledu tumačenja članka 5. stavka 3. Briselske konvencije i Uredbe Bruxelles I?

54. Potrebno je razmotriti više predmeta.

55. Kad je riječ o predmetu u kojemu je donesena presuda Dumez France i Tracoba²⁶, valja podsjetiti da je Sud bio pozvan izjasniti se o pojmu „mjesta gdje je nastala šteta“ u okviru tužbe koju su u Francuskoj pokrenula dva francuska društva protiv banaka sa sjedištem u Njemačkoj radi naknade novčane štete koju su, prema njihovoj tvrdnji, pretrpjela zbog stečaja nekih svojih društava kćeri – koja su također imala sjedište u Njemačkoj – a koji je uzrokovan time što su navedene banke raskinule kredite odobrene tim društvima kćerima radi provedbe projekta razvoja nekretnina.

56. Sud, koji je bio pozvan izjasniti se o naravi štete na koju se poziva, smatrao je da je šteta na koju upućuju društva majke samo posredna posljedica novčanih gubitaka koje su prvo pretrpjela njihova društva kćeri zbog raskida ugovorâ i radova koji su iza toga slijedili. Sud je u vezi s ovim pitanjem smatrao da „u slučaju kao što je predmet u glavnom postupku, šteta na koju se poziva samo je posredna posljedica štete koju su prvotno pretrpjele druge pravne osobe koje su bile neposredne žrtve materijalizirane štete na mjestu koje nije isto kao i mjesto na kojem je posredna žrtva pretrpjela štetu“²⁷.

57. Ispitujući zatim odnosi li se pojam „mjesta gdje je nastala šteta“, u smislu presude Bier, takozvane „Mines de potasse d'Alsace“ (21/76, EU:C:1976:166), na mjesto gdje posredne žrtve štete trpe štetne imovinske posljedice, Sud je presudio da, iako se u skladu s tom presudom taj pojam može odnositi na mjesto nastanka štete, on se može shvatiti samo na način da određuje mjesto gdje je uzročni

23 — Vidjeti presudu Bier, takozvanu „Mines de potasse d'Alsace“ (C-21/76, EU:C:1976:166, t. 11.); Marinari (C-364/93, EU:C:1995:289, t. 10. i sljedeće) i Shevill i dr. (C-68/93, EU:C:1995:61, t. 19. i sljedeće).

24 — Vidjeti u tom smislu presudu Kronhofer (C-168/02, EU:C:2004:364, t. 18.).

25 — Vidjeti osobito presudu DFDS Torline (C-18/02, EU:C:2004:74, t. 27. i navedenu sudsku praksu).

26 — C-220/88, EU:C:1990:8

27 — Presuda Dumez France i Tracoba, C-220/88, EU:C:1990:8, t. 13. i 14.

događaj, dovodeći do deliktne ili kvazideliktne odgovornosti, neposredno uzrokovao štetne posljedice za osobu koja je njegova neposredna žrtva²⁸. U tom kontekstu Sud je pobliže objasnio da mjesto u kojemu je nastala prvotna šteta općenito predstavlja povezanost s drugim pretpostavkama za utvrđivanje odgovornosti, dok to najčešće nije slučaj s domicilom posredne žrtve²⁹.

58. Ovo je stajalište zatim potvrđeno presudom *Marinari*³⁰, u predmetu na koji se Komisija izričito pozvala u Prijedlogu uredbe od 22. srpnja 2003.³¹, koji se bavio pitanjem označava li pojam „mjesta gdje je nastala šteta“ samo mjesto na kojemu je nastala fizička šteta uzrokovana osobama ili stvarima ili također označava mjesto, po potrebi i u drugim državama, gdje je nastala sva imovinska šteta.

59. Sud je i ovdje smatrao da, iako je prihvaćeno da se pojam „mjesta u kojemu se dogodio štetni događaj“, u smislu članka 5. stavka 3. Briselske konvencije, može istodobno odnositi na mjesto u kojemu je šteta nastala i na mjesto uzročnog događaja, pojam se ipak ne može tumačiti toliko opširno da bi obuhvatio svako mjesto na kojem se mogu osjetiti štetne posljedice događaja koji je već uzrokovao štetu koja je doista nastala na drugom mjestu. Posljedično, ovaj se pojam ne može tumačiti na način da uključuje mjesto gdje žrtva tvrdi da je pretrpjela imovinsku štetu zbog prvotno nastale štete i koju je pretrpjela u drugoj državi ugovornici³².

60. U predmetu koji je doveo do presude *Shevill i dr.* (C-68/93, EU:C:1995:61), u kojoj je Sud bio pozvan tumačiti pojam „mjesta u kojemu se dogodio štetni događaj“ kako bi se odredili nadležni sudovi radi odlučivanja o tužbi za naknadu štete uzrokovane zbog objave klevetničkog novinskog članka u više država članica, Sud je podsjetio da razmatranja koja je iznio u presudi *Bier*, takozvanoj „*Mines de potasse d'Alsace*“, i u presudi *Dumez France i Tracoba* (C-220/88, EU:C:1990:8), kad je riječ o materijalnoj šteti, vrijede također u slučaju neimovinske štete.

61. Kad je riječ o šteti koja nastaje u mjestima u kojima je članak objavljen, zanimljivo je primijetiti da je Sud zaključio da se članak 5. stavak 3. Briselske konvencije treba tumačiti u smislu da žrtva može protiv izdavača podnijeti tužbu za odštetu bilo pred sudovima države ugovornice u kojoj je sjedište izdavača klevetničkog članka, koji su nadležni za potpunu naknadu štete uzrokovane klevetom, ili pred sudovima svake države ugovornice u kojoj je članak objavljen i za koju žrtva tvrdi da je ondje nanесena šteta njezinu ugledu, nadležnima za odlučivanje samo o šteti uzrokovanoj u državi članici u kojoj se nalazi sud kojemu je podnesena tužba. Iz te se perspektive uistinu može smatrati da ne postoji samo jedna prvotna šteta, nego više njih.

62. U pogledu predmeta koji je doveo do presude *Kronhofer* (C-168/02, EU:C:2004:364) tražio je da se utvrdi može li pojam „mjesta u kojemu se dogodio štetni događaj“ upućivati na žrtvin domicil, gdje se nalazi „središte njezine imovine“, kako bi imala pravo podnijeti tužbu za naknadu štete pred odgovarajućim sudom. To je pitanje bilo postavljeno u posebnom kontekstu tužbe za naknadu financijske štete koju je privatna osoba pretrpjela zbog burzovnih operacija s dijelovima svoje imovine koje je prethodno uložila u drugoj državi ugovornici, a ne u državi svojeg domicila.

63. Sud je smatrao da na to pitanje treba odgovoriti negativno.

28 — Presuda *Dumez France i Tracoba*, C-220/88, EU:C:1990:8, t. 20.

29 — Presuda *Dumez France i Tracoba*, C 220/88, EU:C:1990:8, t. 21.

30 — Presuda *Marinari*, C 364/93, EU:C:1995:289

31 — Vidjeti 12. stranicu navedenog prijedloga.

32 — Presuda *Marinari* (C-364/93, EU:C:1995:289, t. 14. i 15.)

64. Podsjećajući na pouke iz presude *Marinari* (C-364/13, EU:C:1995:289), zapravo je presudio da se izraz „mjesto u kojemu se dogodio štetni događaj“ ne može tumačiti toliko opširno da bi obuhvatio svako mjesto na kojemu se mogu osjetiti štetne posljedice događaja koji se dogodio na drugom mjestu³³. U prilog ovom razmatranju Sud je pobliže objasnio da bi zbog takva tumačenja određivanje nadležnog suda ovisilo o nesigurnim okolnostima, kao što je mjesto u kojemu se nalazi „središte imovine“ žrtve, i da bi posljedično bilo protivno jačanju pravne zaštite osoba nastanjenih u Uniji³⁴.

65. Konačno, kad se Sud nedavno izjašnjavao o tumačenju članka 5. stavka 3. Uredbe Bruxelles I, u predmetu koji je doveo do presude *Zuid-Chemie* (C-189/08, EU:C:2009:475), u kojemu je bila riječ o sporu između poduzeća koje proizvodi gnojivo i poduzeća dobavljača sirovina potrebnih za proizvodnju tog gnojiva, a zbog isporuke kontaminiranog proizvoda, presudio je da se izraz „mjesto u kojemu se dogodio štetni događaj“ odnosi na mjesto u kojemu je nastala prvotna šteta zbog uobičajene uporabe proizvoda u svrhu za koju je namijenjen.

66. Po mojem mišljenju, sudska praksa Suda u okviru tumačenja članka 5. stavka 3. Briselske konvencije i Uredbe Bruxelles I prema tome je posve relevantna. Ovo vrijedi tim više jer je, kako su Komisija i portugalska vlada vrlo točno naglasile, pojam „mjesta u kojemu se dogodio štetni događaj“ (iz članka 5. stavka 3. Briselske konvencije i Uredbe Bruxelles I) koji se odnosi ne samo na mjesto uzrocnog događaja nego i na mjesto u kojemu se dogodila šteta, širi od pojma „države u kojoj šteta nastane“ (iz članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II).

67. Iz ove sudske prakse proizlazi da se šteta – koju su u svojoj državi boravišta pretrpjeli bliski srodnici osobe preminule u prometnoj nesreći koja se dogodila u državi u kojoj se vodi postupak – mora obuhvatiti pojmom „posrednih posljedica“ štete koju je prvotno pretrpjela neposredna žrtva nesreće.

68. Osim toga, kao što sam već napomenuo, čini se da razlika koja se uvodi između događaja koji je prouzročio štetu i same štete više odgovara želji da se prednost da objektivnom pristupu odgovornosti nego namjeri da se proširi narav štete na koju se odnosi ova odredba.

69. Naposljetku, valja primijetiti da uvodna izjava 17. Uredbe Rim II propisuje da „u slučajevima tjelesnih ozljeda ili materijalne štete, država u kojoj je došlo do štete trebala bi biti ona država u kojoj je osobna tjelesna ozljeda zadobivena ili ona država gdje je nastala materijalna šteta“.

70. Prema tome, čini se da je radi utvrđivanja prava koje se primjenjuje na tužbu za naknadu štete relevantno jedino mjesto u kojemu nastane neposredna šteta, i to neovisno o kvalifikacijama sadržanima u nacionalnim pravima u pogledu naravi ili nadoknativosti navedene štete.

71. Konačno, sklon sam dati jasnu prednost pristupu koji je u tom pogledu predložila Komisija, i to iz više razloga.

72. Kao prvo, osim ako se time krši ujednačavajući karakter Uredbe Rim II, pojam „države u kojoj je nastala šteta“ valja tumačiti autonomno i objektivno.

73. Kao što sam već naveo, pravâ država članica obilježavaju znatne razlike u pogledu naravi i opsega štete koju trpe članovi obitelji neke osobe. Ako bi se valjalo smatrati da se šteta iz članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II zapravo odnosi i na svu štetu za koju se smatra da su je *jure proprio* pretrpjeli pravni slijednici dotične osobe, a ne samo na štetu koju je neposredno pretrpjela preminula osoba, postojala bi bojazan da se događaj koji je potrebno sudski utvrditi dijeli na više odnosa koji, ovisno o

33 — Presuda *Kronhofer* (C-168/02, EU:C:2004:36, t. 19.)

34 — Presuda *Kronhofer* (C-168/02, EU:C:2004:36, t. 20.)

uobičajenom boravištu dotične osobe, podliježu različitim pravima. Može se smatrati da je zakonodavac također nastojao ograničiti broj zakona koji se mogu primjenjivati na svaku situaciju, ograničavajući povezujuće čimbenike uzete u obzir na temelju općeg pravila iz članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II (vidjeti točke 25. i 26. ovog mišljenja).

74. U tom je kontekstu tumačenje prema kojemu se utvrđeno opće pravilo u skladu s kojim se izraz „država u kojoj je nastala šteta“ iz članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II proširuje na mjesto neposredne štete – u ovom konkretnom slučaju na mjesto sudara sa smrtnim posljedicama – jednostavno i objektivno ako sva šteta na koju se poziva ima isti izvor. Kao što je naveo sud koji je podnio zahtjev, primjena prava onog mjesta u kojemu se dogodila nesreća osobito sprečava da se događaj o kojemu se donosi sudska procjena rastavi na različite dijelove koji podliježu drugačijem pravu, ovisno o pravu koje je na snazi u boravištu navedenih žrtava.

75. Kao drugo, čini mi se da je ovakva procjena posve u skladu s predvidljivošću koja se željela postići sastavljanjem Uredbe Rim II. Naime, u većini slučajeva osoba koju se poziva na odgovornost može preduhitriti posljedice svojih postupaka u drugim zemljama ili postupaka osoba za koje mora odgovarati. Također, žrtva je u načelu obaviještena o pravnom kontekstu u kojemu je izložila sebe ili svoju imovinu. Drugim riječima, osoba koju se poziva na odgovornost i žrtva obaviještene su i poduzele su mjere, osobito u pogledu osiguranja, koje su obvezne u vezi s mjerodavnim pravom u zemlji ili zemljama gdje bi šteta mogla nastati³⁵.

76. Kao treće, za razliku od drugih pravila³⁶, opće pravilo određivanja mjerodavnog prava u Uredbi Rim II jest neutralno. Dakle, ako uzmemo primjer imovinske štete pravnih slijednika osobe preminule u prometnoj nesreći, može se smatrati da bi neutralnost prava bila ugrožena u mjeri u kojoj se ta šteta i dalje nalazi u mjestu boravišta žrtve.

77. Kao četvrto, čini se da je takvo tumačenje u skladu s idejom koja podrazumijeva povezanost u međunarodnom privatnom pravu, odnosno idejom blizine, koja u najvećoj mjeri želi povezati određenu situaciju s pravom države s kojom je najjače povezana. Zapravo, iako je mjesto nesreće neosporno povezano s drugim pretpostavkama za utvrđivanje odgovornosti, to nije nužno slučaj i s domicilom posredne žrtve³⁷.

78. Ako se uzme primjer predmeta u glavnom postupku, valja primijetiti da je podnošenje tužbe protiv osiguravajućeg društva Allianz, kao društva koje je odabrao Jamstveni fond za žrtve prometnih nesreća, bilo omogućeno upravo na temelju talijanskog prava³⁸ jer nije poznato vozilo odgovorno za sudar sa smrtonosnim posljedicama.

79. Naposljetku, valja naglasiti da Uredba Rim II uvodi korektivne mehanizme koji na razne načine omogućuju izbjegavanje prividne strogosti pravila o mjestu nastanka štete.

80. Primjena prava *lex locus damni* ponajprije se mora odbaciti ako odgovorna osoba i žrtva štete imaju uobičajeno boravište u istoj državi. U tom slučaju primjenjuje se pravo te zemlje. Ovo odstupanje, kojim se želi dati prednost pravu zemlje s kojom je predmetna situacija jače povezana, sprečava situacije slučajnih poveznica i vrlo je korisno, na primjer, u slučajevima prometnih nesreća. Da bi se dočarao taj slučaj, mogao bi se uzeti primjer sudara dvaju vozila registriranih u Njemačkoj, čiji vozači imaju boravište u Njemačkoj, a sudar se dogodio u Danskoj pri svakodnevnom prijevozu robe. U ovom će se slučaju primjena prava *lex locus damni* moći odbaciti u korist njemačkog prava.

35 — Vidjeti Calliess, G.-P., *Rome Regulations: Commentary on the European Rules of the Conflict of Laws*, 2. izd., Wolters Kluwer, 2015., str. 498.

36 — Vidjeti osobito članak 6. (kad je riječ o konkurenciji) i 7. (kad je riječ o šteti za okoliš) Uredbe Rim II.

37 — Vidjeti, analogno, presudu Dumez France i Tracoba (C 220/88, EU:C:1990:8, t. 21.).

38 — Iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje proizlazi da se člankom 283. točkama (a) i (c) talijanskog Zakonika o privatnom osiguranju propisuje sljedeće: ako vozilo koje je prouzročilo štetu nije poznato, Jamstveni fond za žrtve prometnih nesreća nadoknađuje štetu uzrokovanu prometnom nesrećom putem određenih osiguravajućih društava na području cijele države.

81. Nadalje, pravilo iz članka 4. stavka 1. Uredbe Rim II može se odbaciti na temelju članka 4. stavka 3. navedene uredbe kada dovodi do nerazumnih rezultata u korist prava zemlje s kojom je predmetna situacija očito jače povezana. Na primjer, ako odgovorna osoba i oštećenik nemaju uobičajeno boravište u istoj zemlji, ova klauzula o odstupanju omogućuje primjenu prava zemlje za koju se smatra da je težište sporne situacije³⁹. Ovakva klauzula trebala bi biti korisna ako bi, na primjer, bilo utvrđeno da, za razliku od situacije u predmetu u glavnom postupku, boravište neposredne žrtve nesreće ili pretpostavljene odgovorne osobe ili bilo koja druga okolnost koja je obilježila nastanak te nesreće nisu u zemlji u kojoj je došlo do predmetne nesreće te su više povezani s drugom državom.

82. I naposljetku, ako se može smatrati da *lex loci damni* može u određenim okolnostima biti nepovoljan ako više ili manje neposredne žrtve imaju uobičajeno boravište u zemlji u kojoj nije došlo do nesreće, uvodna izjava 33. Uredbe Rim II poziva sud pred kojim se vodi parnica da prilikom procjene naknade koja se dodjeljuje žrtvama tjelesnih povreda uzme u obzir „sve relevantne stvarne okolnosti konkretne žrtve, uključujući posebno stvarne gubitke i troškove naknadne njege i medicinske skrbi“. Sud se, dakle, poziva da u najvećoj mogućoj mjeri, a osobito pri procjeni štete koju su pretrpjele osobe koje nemaju boravište u zemlji u kojoj je došlo do nesreće sa smrtnim posljedicama, uzme u obzir razinu života i troškove kojima su navedene žrtve stvarno bile izložene ili su ih podnijele u svojoj zemlji boravišta.

2. Drugi aspekt: pojam „država u kojoj je nastala šteta“

83. Kao što proizlazi iz odgovora na drugo pitanje, s obzirom na to da je šteta koju su pretrpjeli bliski srodnici žrtve nesreće posredna posljedica nesreće, mjesto u kojemu je šteta nastala ni u kojem slučaju nije relevantno za određivanje mjerodavnog prava. Naime, pojam mjesta u kojemu nastaje šteta mora se, kao nastavak onoga što je utvrđeno sudskom praksom koja se odnosi na Briselsku konvenciju i Uredbu Bruxelles I, shvatiti kao mjesto u kojemu je došlo do događaja, u konkretnom slučaju do prometne nesreće, koji je imao izravne štetne učinke na osobu koja je bila njezina neposredna žrtva.

84. U svakom slučaju, mišljenja sam da se pojam „države u kojoj je nastala šteta“ mora u posebnim okolnostima konkretnog slučaja shvatiti kao mjesto na kojemu je došlo do prometne nesreće. Ovaj se pojam ne može shvatiti na način da obuhvaća mjesta druge štete pretrpljene zbog nesreće, neovisno o tome je li štetu pretrpjela sama žrtva ili treće osobe, žrtvini bliski rođaci. Imovinski ili neimovinski karakter štete na koju se poziva u ovom kontekstu nevažan je.

IV – Zaključak

85. S obzirom na sva prethodna razmatranja, predlaže se da se na pitanja koja je postavio sud u Trstu odgovori na sljedeći način:

Članak 4. stavak 1. Uredbe (EZ) br. 864/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o pravu koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze („Rim II“) treba tumačiti na način da štete koje su u državi u kojoj borave pretrpjeli bliski srodnici osobe preminule u prometnoj nesreći trebaju u državi članici u kojoj se vodi postupak biti obuhvaćene pojmom „posrednih posljedica“ u smislu te odredbe. Posljedično, pojam „države u kojoj je nastala šteta“, sadržan u toj istoj odredbi, mora se, kad je riječ o prometnoj nesreći, tumačiti u smislu da upućuje na mjesto u kojemu je događaj koji je prouzročio štetu, odnosno prometna nesreća, imao štetne učinke na osobu koja je bila njezina neposredna žrtva.

39 — Vidjeti već navedeno popratno izvješće uz Uredbu Rim II, t. 13.